

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р **Мариана Матеева Петрова**,

научна специалност: 3.8. Икономика
ISMA university, Latvia
ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“, България

на материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност **„професор“**
във Висшето училище по застраховане и финанси

по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление 3.8. Икономика (Капиталови пенсии и финансов мениджмънт)

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 22 от 18.03.2022 г. и в интернет-страница на Висшето училище по застраховане и финанси, като кандидат участва доц. д-р Станислав Димитров.

1. Общо представяне на получените материали

Предмет:

Със заповед № 127/30.05.2022 г. на Ректора на Висшето училище по застраховане и финанси съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ във ВУЗФ по област на висше образование по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика (Капиталови пенсии и финансов мениджмънт)

За участие в обявения конкурс е подал документи единствен кандидат:

доц. д-р Станислав Димитров от Висше училище по застраховане и финанси

Представеният от доц. д-р Станислав Димитров комплект материали на електронен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ВУЗФ и включва следните документи:

1. Заявление за допускане до участие в конкурса
2. Професионална автобиография
3. Диплома за завършено висше образование
4. Диплома за ОНС „доктор“
5. Свидетелство за научно звание „доцент“
6. Списък на публикациите, заедно със самите публикации за участие в конкурса
7. Тематични резюмета на научните публикации и разработки
8. Списък на приносите в научните трудове
9. Справка за цитиранията
10. Справка за съответствие с националните изисквания
11. Свидетелство за съдимост и медицинско свидетелство
12. Справка за допълнителни показатели

След заемането на академичната длъжност „доцент“ кандидатът е публикувал 27 научни изследвания областите на капиталови пенсионни системи, корпоративни финанси, финансов мениджмънт, инвестиране активите на пенсионните фондове, управление на риска, спестовни и инвестиционни продукти, иновации в застраховането и осигуряването, финансов мениджмънт в застраховането, финансов анализ, сливания и придобивания, оценка на цяло предприятие.

По настоящия конкурс за „професор“ участва с 15 от тези публикации и два учебника. Останалите 12 публикации са ползвани за валидиране за „доцент“ и „доктор“ в НАЦИД, въпреки че са писани след заемането на академичната длъжност „доцент“.

Разработена е монография на тема „Персоналното пенсионно осигуряване като източник за увеличаване на пенсионното благосъстояние на населението в България и Европейския съюз (финансови аспекти, проблеми и перспективи)”. Има студии, статии и научни доклади в цитираните области. Голяма част от публикациите са на английски език. Има публикации и в съавторство. Автор е на два учебника: „Корпоративни финанси” в обем 299 страници; „Организация и управление на пенсионноосигурително дружество” в обем 319 страници. Този учебник е първият по рода си в България.

2. Кратки биографични данни на кандидата

Доц. д-р Станислав Димитров е роден на 23.11.1976 г. в гр. Пазарджик. През 2001 г. завършва специалност „Финанси” в УНСС, гр. София. По време на обучението на два пъти печели стипендия от Фондация „Отворено общество” (1997 г. и 1998 г.), и от Фондация „Ат. Буров” (1998 г. и 1999 г.), въз основа на написване на есета на икономическа тематика. През април 2002 г. печели конкурс за редовна докторантура към Катедра „Финанси”, УНСС, а през януари 2008 г. защитава докторска дисертация на тема „Оценка на пенсионноосигурително дружество”, под научното ръководство на проф. д.ик.н. Гочо Гочев.

Наред с научната дейност е ангажиран в практиката и реалната икономическа дейност в страната. За периода от февруари 1996 г. до февруари 2000 г. работи като финансов репортер последователно във в. ПАРИ, в. КЕШ и в. Капитал. През това време е писал анализи и статии на теми от областите на банкирането, застраховането, масовата приватизация, фискална политика, данъци, осигуряване, пенсионни фондове и др.

От месец март 2000 г. до началото на 2005 г. работи в Пенсионноосигурителна компания „Съгласие” АД. Длъжностите, които последователно заема са: директор дирекция „Маркетинг и реклама”, директор дирекция „Доброволен пенсионен фонд”, зам. директор дирекция „Преки продажби”. От началото на 2005 г. до месец май 2009 г. е главен изпълнителен директор на Пенсионноосигурителна компания „ДСК-Родина” АД. През този период е член на Управителния съвет на Българската асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване и член на Съвета на директорите на ОТР Pension Fund Ukraine. През 2007-2008 г. иницира създаването на единствения активен фонд за професионални схеми в България – Доброволен пенсионен фонд по професионални схеми „ДСК-Родина“.

От началото на 2011 г. и към момента е изпълнителен директор, член на Съвета на директорите на Животозастрахователна компания „Съгласие” АД и представител на дружеството в Асоциацията на българските застрахователи.

От септември 2009 г. е преподавател във ВУЗФ, а от 2013 г. доцент във ВУЗФ, валидиран в НАЦИД.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

•Свързани с учебната работа

Доц. д-р Станислав Димитров се отличава с интензивна преподавателска дейност – разработване и актуализиране на учебни планове и програми, водене на учебни курсове, подготовка на учебници и учебни пособия, ръководство на докторанти и др.

Научните интереси на кандидата му позволяват да създаде университетски учебни курсове със съвременен научно съдържание. Лекционните му курсове покриват важни направления на финансовия мениджмънт, инвестиране активите на пенсионните фондове, управление на риска, спестовни и инвестиционни продукти, иновации в застраховането, във фокуса на съвременното им развитие и допринасят за адекватната подготовка на студентите, а учебните материали са публикувани и достъпни в университетската библиотека и в електронен вид за студентите.

Води лекционни курсове по четири дисциплини: „Финансов мениджмънт“, „Финансово бюджетирание и планиране“, „Управление на бизнес процесите в застраховането“ и

„Управление на финансовия риск“. През годините 2009 – 2022 г., води и други дисциплини като: „Корпоративни финанси“, „Финансов анализ“, „Финанси за предприемачи“, „Инвестиционна политика на пенсионноосигурителен и здравноосигурителен фонд“, „Управление на пенсионноосигурително и здравноосигурително дружество“, „Осигурителни продукти и осигурителен пазар“, „Социално осигуряване“ и „Управление на бизнес процесите в пенсионноосигурително и здравноосигурително дружество“.

Член е на Съвета по докторски програми и програмен директор направление „Застраховане и пенсионно осигуряване“ на ВУЗФ Лаб, което показва неговата ангажираност и отговорност с проблемите на обучението.

Доц. д-р Станислав Димитров израства като авторитетен преподавател, уважаван от студентите заради своите лични и професионални качества, достъпен стил на преподаване. Той оказва компетентна помощ на студентите, подпомага израстването им в научен аспект.

Автор на над 40 научни публикации. Научен ръководител на докторанти във ВУЗФ. Един от тях е успешно защитил, като трима се очаква да защитят успешно през 2022 г.

•Свързани с научно-изследователската дейност

Научно-изследователската дейност на кандидата успешно се допълва с участието му в 4 проекта: ръководител на 1 международен, участник в 3 национални проекта.

Доцент д-р Станислав Димитров активно участва в организирането и провеждането на университетски и международни конференции. Инициатор и организатор е на две международни конференции (2018 и 2020 г.), посветени на въпросите на РЕРР (общоевропейски продукт за лично пенсионно осигуряване). Първата е с участието на ЕЮРА и КФН, като конференцията е част от програмата на Българското европредседателство. Преминал множество обучения: през август 2016, Management and Leadership Training, Gen Re Business School, Germany; октомври-ноември 2014, Financial Modelling, International Banking Institute, Sofia.

От 2018 г. е член на Научния съвет на Cross Border Benefits Alliance-Europe, Брюксел.

Участва в работата на Комисията по Животозастраховане, Икономическата и финансова комисия към Асоциацията на българските застрахователи.

Създател и ръководител на клуб Корпоративни финанси във ВУЗФ, предназначен като дискуссионен форум за студентите на ВУЗФ.

През 1999 г. получава награда за цялостно отразяване на дейността по допълнително пенсионно осигуряване, присъдена от Центъра за икономическо развитие и Българската асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване.

•Оценка на научната и научно-приложна дейност на кандидата

Данните от наукометричния анализ на включената в конкурса за професор научна продукция, съгласно номерацията от Обобщената справка за научните публикации и разработки са: 1 монография (самостоятелна – 202 стр.); 2 бр. студии (1 самостоятелна и 1 колективна с общо 85 стр.); 11 бр. статии (10 самостоятелни и 1 в съавторство от общо 130 стр.), 1 книга (самостоятелно) от 156 стр. и 2 бр. учебници (самостоятелни) с обем общо от 618 страници.

Представената научна продукция за конкурса съдържа:

№	Вид на публикациите	Самостоятелни		В съавторство		Общо стр.	Общо бр.
		Бълг.ез.	Англ.ез.	Бълг.ез.	Англ.ез.		
1	Монографии	1		-	-	202	1
2	Статии и доклади	2	8	-	1	130	11
3	Студии	1		1		85	2
4	Книги	1				156	1
5	Учебници	2				618	2
	Общо:	7	8	1	1	1191	17

От представените научни трудове 8 са на български език и 9 са на английски език. От тези 17 научни трудове 15 са самостоятелни и 2 са в съавторство, за което има представени разделителни протоколи.

Връзката между учебно методическата литература и научните публикации, е предпоставка за актуалност, задълбоченост и високо равнище на владеене на преподаваните учебни дисциплини.

Въз основа на функционално-структурния и логически анализ на представените научни и научно-приложни изследвания на доц. д-р Станислав Димитров, априори, могат да бъдат очертани следните убеждаващи констатации:

Първо, изследванията на кандидата и като обем, и като качество са в съответствие със ЗРАСРБ, Правилника за неговото приложение и този на ВУЗФ, а за отделни позиции дори надвишават залегналите в тях изисквания.

Второ, кандидата има поредица от статии в индексирани и реферирани международни периодични издания, включени в EBSCO Research Database, Index Copernicus, Microsoft Academic Search, Ex Libris, DOAJ, Inspect, Ulrich web™, Google Scholar, COBISS.

Научната работа на **доц. д-р Станислав Димитров** обхваща широк диапазон и показва познаване на важните проблеми в избраното направление на икономиката, и по специално капиталови пенсии и финансов мениджмънт. Теоретичните постановки в трудовете му са подкрепени с практически примери и разработки, включително с насоченост към учебния процес в университета.

Тематичната класификация на трудовете, предложени от кандидата предпоставят и приносите му в обособените **две направления**:

Капиталови пенсии – 15 бр. (публикации с номера от 1 до 15);

Финансов мениджмънт – 9 бр. (публикации с номера 1, 3, 5, 6, 7, 8, 11, 13 и 14);

Изследването в някои от публикациите е интердисциплинарно и може да бъде отнесено и в двете направления Капиталови пенсии и Финансов мениджмънт. Тези публикации са с номера 1, 3, 5, 6, 7, 8, 11, 13 и 14.

От учебниците, по един е във всяко едно от двете направления: в направление Капиталови пенсии е учебникът Организация и управление на пенсионноосигурително дружество и в направление Финансов мениджмънт е учебникът Корпоративни финанси.

Книгата „Концептуални основи на оценката на пенсионноосигурително дружество“ (2) представлява доразвита разработка на дисертационен труд за ОНС доктор, защитен от автора през 2008 г. Изследването се фокусира върху факторите, които влияят върху прогнозиране дейността на пенсионна компания, както и върху най-адекватните методи и техники за извършване на оценка на пенсионноосигурително дружество. Част от изследването е анализът на пазарна информация за сключени сделки по придобиване на акционерно участие в пенсионни дружества. Трудът включва анализ на чувствителността на цената спрямо промените в стойностите на основни параметри.

Хабилитационният труд (1): „Персоналното пенсионно осигуряване като източник за увеличаване на пенсионното благосъстояние на населението в България и Европейския съюз (финансови аспекти, проблеми и перспективи)“ е в обем 202 стр. издателство на ВУЗФ „Св. Григорий Богослов“.

Обект на монографичния труд е една неизменно актуална, но много често неоправдано пренебрегвана в общественото пространство в България тема – персоналното пенсионно осигуряване и възможностите, които то предоставя на всеки човек индивидуално и на обществото като цяло, за увеличаване на благосъстоянието.

Към **научните приноси** в хабилитационния труд приемам:

1. Интердисциплинарен анализ на свързаността на понятията персонално пенсионно спестяване и пенсионно благосъстояние;

2. Съпоставяне на осигуряването в Доброволен пенсионен фонд с други форми на спестяване в персонални пенсионни планове;
3. Включване на европейския аспект в анализа на осигуряването по персонални пенсионни планове;
4. Извеждане на финансовите аспекти на осигуряването в персонални пенсионни планове, например: схеми на дефинираните вноски, характеристики и рискове; доходност, стратегическо разпределение на инвестиционен портфейл; цена на услугата и участие в осигуряването; ефекти на фискалните стимули; финансови мотиви за участие на доставчиците на услугата; финансови мотиви за закупуване на персонален пенсионен план от спестител; измерения на пазарните провали; показатели за измерване резултатите на персоналните пенсионни планове;
5. Формулиране и анализ на параметрите, които влияят върху резултатите от спестяване по персонални пенсионни планове.

Практикоприложните приноси в монографията са:

1. Формулиране на мерки за увеличаване пенсионните доходи
2. Формулиране на насоки за подобрене на осигуряването в персонални пенсионни планове в България.
3. Измерване на пазара на персонално пенсионно осигуряване
4. Формулиране на мерки за увеличаване покритието с осигуряване по допълнителни пенсии сред лицата с доходи, по-ниски от средните
5. Формулиране на насоки за подобряване на инвестиционния процес в дейността на пенсионните администратори
6. Формулиране на насоки за подобряване на управлението на риска в дейността на пенсионните администратори
7. Формулиране на рамка за активна държавна политика в областта на допълнителните пенсии, в частност на осигуряването в персонални пенсионни планове

Приемам авторските претенции за научни и научно-приложни приноси, формулирани в резюметата на представените публикации. Те съответстват на тематиката на конкурса.

Научни приноси:

1. Изведени са проблемни области при спестяването в дългосрочни продукти в България от гледна точка на спестителите – физически лица (публикация 5)
2. Извеждане на проблемни области при предлагането и разпространението на застраховки „Живот“, свързани с инвестиционни фондове, като например: адекватна информация пред потребителите; баланс между цената и ползите от продуктите; рискове пред потребителя и съответните права на застрахованите (публикация 6)
3. Разглеждане на системата за проследяване на пенсиите (pension tracking system) като механизъм за постигане на по-ефективен пазар на пенсионни продукти (публ.7)
4. Формулирани са насоки за мерки за намаление на негативните ефекти на кризите на финансовите пазари върху резултатите на капиталовите пенсионни фондове- (публикация 11).
6. Анализът достига до изводи, че е необходима система от мерки за защита на спестителите от негативни ефекти на кризи на финансовите пазари. Формулирани са конкретни мерки. Сред тези мерки са подобрене в управлението на рисковете, завишаване изискванията към инвестиционните политики и инвестиционния мениджмънт на пенсионните администратори, оптимизиране на удръжките в полза на пенсионните и инвестиционните администратори, подобряване качеството на предоставяната информация към спестителите, въвеждане на инвестиционни опции, въвеждане на гаранционни механизми, подобряване дизайна на дългосрочните спестовни продукти и повишаване на осигурителната и финансовата култура на спестителите (публикация 11)

7. Обоснован е извод, че съществува риск от регулаторен арбитраж на един вид доставчик на ПЕПП спрямо друг, който арбитраж няма да е в полза на спестителите в ПЕПП – (публикация 15)
8. Обобщено е развитието на третия стълб на пенсионната система в България – капиталовото осигуряване за доброволна пенсия – от неговото начало през 1993-1994 г. до 2020 г. (публикация 17)
9. Обособени са етапи в развитието на дейността по осигуряване за допълнителна доброволна пенсия в България. (публикация 17)
10. Обосновани са основните фактори за повишаване коефициента на заместване на дохода от капиталовите пенсии. Посочените фактори са повишаване покритието, подобряване инвестиционните резултати, подобряване на управлението на риска, балансиране на административните такси и изясняване отговорностите на участниците в осигуряването. (публикация 17)

Към практикоприложните приноси можем да отнесем:

1. Анализ на пазарна информация за сключени сделки по придобиване на акционерно участие в пенсионни дружества (публикация 2)
2. Аprobация на модела за оценка на пенсионноосигурителни дружества - публикация т. 2
3. Анализирани са тенденциите в ЕС и предстоящото въвеждане на общоевропейския продукт за лично пенсионно осигуряване, т. н. ПЕПП (публикация 5)
4. Изведен е извод, че данъчните стимули за лични пенсионни продукти трябва да бъдат част от дизайна на плановете и тези облекчения трябва да бъдат адаптирани към променящата се икономическа среда (публикация 9)
5. Формулирано е предложение за развитие на данъчното облагане на пенсионното спестяване в България (публикация 9)

Обобщавайки конкретните оценки за трудовете, считам, че доц.д-р **Станислав Димитров** е наясно с утвърдените в науката критерии за наличието на научна полезност в тях.

Оценявам високо научната и научноприложна дейност на кандидата. Представената научна продукция е логически обвързана, научно обоснована и емпирично потвърдена.

Доц.д-р **Станислав Димитров** показва висока научна експертност и познания по проблемите в областта на допълнителните пенсионни фондове, капиталовите пенсии, пенсионното осигуряване, корпоративните финанси, финансовия мениджмънт, оценката на цяло предприятие, рискът и доходността при управление на капиталови пенсионни фондове, ефективността в дейността по допълнително пенсионно осигуряване и дейността на дружество, финансовите пазари, персоналните пенсионни продукти и др.

Професионалната дейност на доц. **Станислав Димитров** включва: ръководство на катедра „Финанси и застраховане“, член е на Академичния съвет, член на Съвета по докторски програми, член на Редакцията колегия, член на Съвета по качество във ВУЗФ, програмен директор направление „Застраховане и пенсионно осигуряване“ на ВУЗФ Лаб.

Притежава сертификати за участие в различни обучения, включително в Люксембург, Германия, Нидерландия, Унгария, Украйна, Израел, Испания. Активно взема участие в годишните срещи на ЕЮРА /Европейски орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване/, Франкфурт, Германия.

От общата характеристика на кандидата може да се отбележи, че той е реализирал се университетски учен, научен ръководител и мениджър, преподавател и добър практик в областта на икономиката, по специално управлението на пенсионноосигурително дружество, управлението на допълнителни пенсионни фондове и управлението на животозастрахователно дружество.

Пълният списък от публикации на **доц. д-р Станислав Димитров** показва неговото умение да решава широк диапазон практически полезни научни задачи, като избира подходящи подходи и методи. Затова свидетелства публикуването им в престижни реферирани и индексирани издания в международните научни бази данни и академични институции.

Обобщено:

Основните приноси на кандидата имат научно-приложен характер. Те съдържат и елементи на нов, и на модифициран методологически и методически инструментариум, което индикира обогатяване на научната теория.

Обобщавайки конкретните оценки за трудовете, считам, че доц. **Станислав Димитров** е наясно с утвърдените в науката критерии за наличието на научна полезност в тях.

Първо, трудовете имат **ясен обект** - систематизирано изследване проблематиката на капиталови пенсии и финансов мениджмънт, както и **непротиворечива логическа линия** - теоретичните постановки в трудовете му са подкрепени с практически примери и разработки, включително с насоченост към учебния процес в университета.

Второ, трудовете имат актуална предметно-тематична насоченост – изследвани са системи, подходи и методи на капиталови пенсии и финансов мениджмънт чрез анализ, моделиране и приложение в конкретни области.

Цитирания: Забелязани са 22 документирани цитирания в монографии, учебници, в доклади на международни форуми (180 точки): цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране – 140 т.; цитирания в нереферирани списания с научно рецензиране – 40 т.

Предмет на интерес за цитиране представляват почти равностойно публикациите в двете тематични направления: Капиталови пенсии и Финансов мениджмънт, както и Животозастраховане, риск, доходност.

Освен от български учени, научните публикации на доц.д-р Димитров са цитирани от чуждестранни учени в сборници от международни конференции, в статии в международни списания, индексирани в RePec, Google Scholar и EBSCO; в ИДЕС (професионално издание на Института на дипломираните експерт-счетоводители), ориентирано към практико-приложна тематика в областта на счетоводната, одиторска и данъчна практика.

4. Оценка на личния принос на кандидата

От 15-те публикации, с които кандидатът участва в процедурата, 13 /тринадесет/ са самостоятелни. Две са в съавторство – една колективна студия и една статия. Кандидатът има публикувана статия в колективна монография.

Има представени справки-декларации за приноса на съавторите.

Нямам съмнение за личния принос на кандидата в рецензираните публикации, изразяващ се в задълбочено изследване, творческо осмисляне и доразвиване на теорията и методологията в областите, които е работил.

5. Критични забележки и препоръки

Не отчитам съществени грешки и неточност в представените за рецензиране публикации, но мога да отбележа следните критични бележки и препоръки, отчитането на които би подобрило бъдещата му работа:

- Прави впечатление, че въпреки компетенциите на автора, няма публикация в издание с IF/IR. Доц. д-р Станислав Димитров би могъл да потърси публикуване на бъдещите си работи в издания с по-тясна насоченост в съответната тематика и с висока стойност на импакт фактор или импакт ранг.
- За публикациите като цяло е характерен научен стил и яснота на изложение. Може да се посочи обаче препоръка в бъдещата работа за по-голяма прецизност и стегнатост в обобщения, изводи и оценки, които произтичат от изследванията.

- Да разшири дейността си с докторанти и млади учени и да създаде школа в областта на своите научни интереси, които съвпадат с водещите тенденции в развитието на капиталови пенсионни системи и финансов мениджмънт.

Кандидатът няма профил в Google Scholar, ResearchGate, или друга научна мрежа, в която да са качени публикациите. Препоръчително е да създаде профили в научните мрежи с посочена афилиация към ВУЗФ, което ще позволи по-висока видимост на научните резултати и ще създаде условия за по-интензивна цитируемост.

6. Лични впечатления

Познавам доц. д-р Станислав Димитров от съвместните участия в научни журита и като ръководител на катедра, в която съм ръководила докторант.

Прави впечатление, задълбоченото познаване на областта на научните му интереси и активността, която определено показва през последните години. Те показват сериозен и ерудиран изследовател, със задълбочена теоретична подготовка и доказана способност за самостоятелни научни изследвания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представените комплект документи и материали, постигнатите резултати в учебната и научно-изследователската дейност от **доц. д-р Станислав Димитров напълно отговарят на** изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ВУЗФ.

Научната и преподавателската квалификация на **доц. д-р Станислав Димитров е несъмнена**. Кандидатът е представил значителен брой научни трудове, публикувани извън материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор” и „доцент”. В тях могат да бъдат открити оригинални научни и приложни приноси, които имат и международно признание. Теоретичните му разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, убедено давам своята положителна оценка и препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Академичния съвет за избор на **доц.д-р Станислав Димитров** на академичната длъжност „професор“ във ВУЗФ по професионално направление 3.8. Икономика (Капиталови пенсии и финансов мениджмънт)

15.06.2022 г.

Рецензент:
проф.д-р Мариана Петрова